

Lunds Universitet
Campus Helsingborg
Socialhögskolan
SOL 066 VT 2004

Kvinnan, Våldet och Lagen

Författare: Karin Jeffsell, Christel Sjö Dahl
Handledare: Pernilla Liedgren Dobronravoff

Abstract

This essay is a survey about how important laws regarding women, has lead forward to present day's legislation regarding women battering in Sweden. We have chosen to concentrate on the battered woman's situation. The laws has through centuries given the man a right to beat his wife. Has the way of looking at women's situation in society changed the laws regarding women battering? Has the authorities tried to change the attitude in society towards women battering? Has the laws resulted in any changes for the women? What could according to literature, be regarded as woman battering? This is some of the questions we have tried to answer. The essay is based on a literature study. We have, though our theoretical perspective, made visits for the purpose of studies, at the women's crises centre, the police - department of family violence and at the social service - department of women battering, for being able to be up-to-date with the present situation for the battered women. We feel that is only in present time that the battered woman has been paid attention at, and that action has been taken, and legislation been made to prevent women battering.

ABSTRACT	1
<u>FÖRORD</u>	4
<u>INLEDNING</u>	5
<u>Syfte och frågeställning</u>.....	6
<u>METOD</u>	7
<u>Avgränsningar</u>.....	7
<u>Begrepp definition</u>.....	7
<u>Tillvägagångssätt</u>.....	7
<u>Boken <i>Mäns våd mot kvinnor</i></u>	9
<u>Mona Eliasson</u>	10
<u>Boken <i>Vådets normaliseringsprocess, Tvåparter – tvåstrategier</i></u>	10
<u>Eva Lundgren</u>	10
<u>Boken <i>Ett värdigt liv</i>.....</u>	10
<u>Margareta Rosengren</u>	11
<u>Betänkande Kvinnofrid SOU 1995:60</u>	11
<u>Boken <i>Vådsutsatta kvinnor – samhällets ansvar</i></u>	12
<u>Boken <i>Kvinnomisshandel inom äktenskapet Mellan det omöjliga och det möjliga</i></u>	13
<u>Margareta Hydén</u>	14
<u>Sammanfattning av böckerna</u>	14
<u>HISTORISK FRAMSTÄLLNING</u>.....	17
<u>FORSKNING KRING KVINNOMISSHANDEL</u>	23
<u>FAS 1 systematisk nedvärdering</u>	23
<u>FAS 2 Sätta sig i respekt</u>	23
<u>FAS 3 Psykiskt och fysiskt våd</u>	24
<u>En ond cirkel</u>	24
<u>Normaliseringsprocessen</u>.....	24
<u>Förskjutning av orsak</u>	24
<u>Isolering</u>	25
<u>Strategi och mål</u>	25
<u>Vem slår?</u>	26
<u>Olika teorier om kvinnomisshandelns orsaker</u>	26
<u>Det individualpsykologiska perspektivet</u>	26
<u>Det socialpsykologiska perspektivet</u>	28
<u>Det strukturella/könskulturella perspektivet</u>	29
<u>Diskussion kring perspektiven</u>.....	29

<u>Kvinnojouren</u>	31
<u>Kvinnajoursrörelsen som opinionsbildare</u>	31
<u>Kvinnojouren och kommunen</u>	31
<u>Åtgärder</u>	31
<u>Problemets omfattning</u>	32
<u>Kvinnovåldskommissionen</u>	33
<u>Uppdraget</u>	33
<u>Förslag till åtgärder</u>	33
<u>Lagförslag</u>	34
<u>Utvärdering av besöksförbudet</u>	35
<u>Undersökningens avsikt</u>	35
<u>Ingen ökad trygghet</u>	36
<u>SLUTDISKUSSION</u>	36
<u>Sammanfattning</u>	36
<u>Resultat</u>	38
<u>Egna reflektioner</u>	39
<u>Boken Gömda</u>	39
<u>Kvinnans situation i samhället</u>	40
<u>Hamarmordet</u>	42
<u>KÄLLFÖRTECKNING:</u>	44
<u>Böcker:</u>	44
<u>Rapporter:</u>	44
<u>Officiella tryck:</u>	45
<u>Tidningsartiklar:</u>	45
<u>Övriga källor:</u>	45
<u>Internet:</u>	45
<u>Besök:</u>	45
<u>Telefonsamtal:</u>	45
<u>Framsidas bild:</u>	45
<u>Bilaga 1</u>	45

Förord

Efter en lång vår är vi äntligen klara. Vi vill gärna tacka vår handledare Pernilla Liedgren Dobronravoff som lett oss genom våra mest förvirrade stunder. Tack Pernilla för att du stod ut med oss. Vi vill också tacka våra informanter på polisen, kvinnojouren och kommunens kvinnovård, som gav oss viktig kunskap. Tack även till Ulf Kristiansson på Helsingborgs Dagblad för att du tog dig tid att leta nere i arkivet efter uppgifter till oss. Ris vill vi däremot ge till Helsingborgs Stadsbibliotek som hade mage att stänga för ombyggnad under hela vår uppsats. Suck. Bilen från Lunds Universitet fick köra ofta med alla våra beställningar!

INLEDNING

Mannen, såsom det gudsälskande överhuvudet över familjen, har rätt att fysiskt straffa både sin hustru och sina barn.

Kyrkofadern Augustinus (354-430 e. Kr.)

Brottsbalken 4 Kap 4a§

Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla för *grov fridskränkning* till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall i stället dömas för *grov kvinnofridkränkning* till samma straff.

Sveriges Lagbok år 2003.

Vi har valt att titta på kvinnovåldsproblematiken utifrån ett historiskt perspektiv, hur lagarna under århundraden har förändrat attityden avseende kvinnomisshandel. På romartiden ansåg man att det var mannens rättighet och en självklarhet att han skulle tukta kvinnan, medan idag ser man misshandel av kvinnor som ett socialt problem. Vi vill med vår uppsats visa på hur perspektivet har förändrats genom tiderna.

Kvinnomisshandel har funnits i alla tider, men börjar uppmärksammas mer och mer.

Misshandel av en kvinna i en nära relation innebär ett stort lidande för kvinnan som enligt vår mening fråntas ett värdigt liv. Vid kvinnomisshandel är det inte bara kvinnan som blir lidande. Det finns ofta barn inblandade. Att växa upp med en far som misshandlar och en mor som blir misshandlad, innebär lidande även för barnen. I boken *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* anser Maria Eriksson att fäderns våld mot mödrar är en form av barnmisshandel. (Heimer G, Posse B, red., 2003).

Konsekvenserna för den enskilda kvinnan är oftast stora och genomgripande negativa genom den misshandlande mannens makt och kontrollbegär över kvinnan. Enligt statistik från Brå

(Brottsförebyggande Rådet) (www.bra.se/extra/statistics/extraview) misshandlades cirka 22 000 kvinnor 2003 i Sverige, detta innebär ungefär 250 kvinnor/ 100 000 invånare, så problemet är omfattande.

Kvinnomisshandel är ett stort problem som dessutom ofta sker i tysthet inom hemmets fyra väggar. Begreppet kvinnomisshandel är ett vitt begrepp och kommer därför att definieras längre fram i uppsatsen.

Riksdagen tillsatte en Kvinnofridskommission 1993 för att undersöka kvinnomisshandelns omfattning. Kvinnofridskommissionens utredning ger ett genuint intryck av att man tar problemet på allvar och ambitionsnivån är hög på de åtgärder som förslås.

Från att ha varit en rättighet för mannen att aga hustrun, har hustrumisshandel nu blivit ett samhällsligt problem. Mannen roll som överordnad patriarkat inom familjen är fortfarande den uppfattning som ofta råder i vårt samhälle. Kvinnovaldscommissionen skriver att denna patriarkaliska syn har följt med genom medeltiden, upplysningstiden fram till vår moderna tid tämligen oförändrad (SOU 1995:60)

Syfte och frågeställning

Syftet är att göra en historisk översikt av kvinnofridslagar från medeltiden till idag, samt se hur lagändringarna har påverkat kvinnans ställning och situation i samhället vad gäller kvinnovaldsproblematiken.

- Har synsättet på kvinnans situation i samhället förändrat kvinnofridslagarna?
- Har myndigheterna försökt förändra attityden mot kvinnomisshandel i samhället?
- Har lagarna medfört någon förändring för kvinnan?
- Vad kan enligt litteraturen benämnas som kvinnomisshandel?

METOD

Avgränsningar

Vi har valt att begränsa vår uppsats genom att inte gå in på det sexualiserade våldet, eller det kulturrelaterade våldet. Vi har inte heller skrivit om barnens situation i misshandlade kvinnors familjer. Vi har dessutom valt att endast skriva kort om mannens roll då vi lagt fokus på kvinnans situation. Vi har inte gjort intervjuer med några kvinnor då detta är en ren litteraturstudie.

Begrepp definition

Kvinnomisshandel definieras enligt lagen som avsiktligt våld utövat av en man mot en kvinna, som han har eller har haft ett emotionellt/sexuellt förhållande med. Ibland benämns kvinnovåld som lägenhetsbråk, detta är ett vagt begrepp som täcker alla sorters privata våldsamma konflikter som sker inomhus i flerfamiljshus, inte i villor. (Eliasson, M, 1997) Familjevåld, kan även vara kvinnomisshandel, men kan lika gärna vara våld mellan syskon eller andra boende som räknas till familjen. Beteckningen kvinnomisshandel är att föredra framför de andra beteckningarna då termen direkt anger vem som blir misshandlad. Kvinnomisshandel är inte enbart fysisk utan till stor del en kombination av både fysisk och psykisk misshandel.

Tillvägagångssätt

Vi började söka på Lovisa (Lunds Universitets databas) under ordet "Kvinnomisshandel", för att hitta böcker i vårt ämne. Där kom upp minst ett tjugotal böcker som kunde vara intressanta för oss. Då vårt universitetsbibliotek inte är stort, fanns det nästan inga böcker i vårt ämne, utan vi fick beställa från Lund.

Vårt Stadsbibliotek i Helsingborg stängde för ombyggnad precis när vi började skriva vår uppsats, vilket innebar problem för oss. Detta medförde att vi inte kunde sitta på Statsbiblioteket och bläddra i olika utredningar och annat material för att hitta information. Vi hade däremot möjlighet att beställa böcker därifrån, via andra bibliotek i Helsingborg. Detta gick endast att göra innan alla böckerna på stadsbiblioteket hade blivit inplastade för att inte skadas under ombyggnaden. Först när vi fick böckerna, vilket tog minst en vecka, ibland mer, kunde vi avgöra om de var relevanta för vår uppsats.

Vi hittade även andra uppsatser i ämnet på Internet. Vi läste litteraturförteckningarna i uppsatserna och utifrån dem beställde vi fler böcker. Vi har med andra ord har läst många fler

böcker än de vi tar upp i vår uppsats. Vi har även läst mycket information på Internet som sedan inte kunnat användas till uppsatsen. Vid informationssökning på Internet finns alltid risken att man blir översvämmad med material då sökorden kan variera men ämnet är det samma. Information är ofta vinklad utifrån vem upphovsmannen är, vi har därför valt att i största möjligaste mån använda oss av kända källor.

Vi kontaktade kvinnojouren, familjevårdsenheten på polisen samt den person som arbetar med kvinnovåld på socialtjänsten. Vi gjorde studiebesök på dessa ställen, för att öka vår kunskap i ämnet kvinnovåld. Vi ansåg att studiebesöken dessutom kunde ge oss en ökad kunskap om hur lagarna tillämpas och hur lagarna har förändrats. Samtliga informanter gav oss ett varmt mottagande och ansåg att det var bra att vi ville skriva om ämnet. Vi hade många frågor och vi fick mycket information tillbaka. Vi har inte skrivit ut våra informanternas efternamn då de ibland blir hotade genom sitt arbete med kvinnovåldsproblematiken.

På studiebesöket hos kvinnojouren berättade Elisabeth om det så kallade ”hammar” mordet, som skedde i Helsingborg i mitten på 1980-talet. Vi ringde Helsingborgs Dagblad och fick tala med en journalist som gav oss information om mordet. Han gav oss även namnet på mannens försvarsadvokat i målet. Vi ringde advokaten och pratade om mordet. Vi kan dock vi inte referera till honom då uppgifterna var knapphändiga, eftersom en lång tid gått sedan händelsen. Kontakten med advokaten gjorde för vår del att vi kände att kvinnomisshandel blev ett ”levande” och ett ännu mer skrämmande ämne. Vi tog även andra informella kontakter, vi pratade med några poliser på ”fältet” som var vänliga och gav oss ett åtgärdskort. (bilaga 1). Kortet används i de situationer där polisen misstänker kvinnomisshandel. Vi återkommer till ”hammar” mordet och till åtgärdskortet längre fram i uppsatsen.

Bland de böcker vi beställde och läste, fanns bland annat *Handbok i svensk kvinnohistoria* (Kyle, G, 1987) och *Tusen svenska kvinnoår, svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid* (Ohlander A-S, Strömberg U-B, 1996) I böckerna nämns inte ett ord om kvinnomisshandel eller hur kvinnofridslagarna har förändrats genom århundradena. Däremot fanns det andra fakta om kvinnans förändrade ställning i samhället. Genom att läsa mycket litteratur har vi fått en bred kunskap i ämnet kvinnomisshandel. Bland alla böcker vi hade beställt, fanns ett antal böcker som tillsammans med information från Internet har utgjort en bra grund för vår uppsats enligt vår mening.

Litteraturoversikt

Vi har som sagt använt oss av många olika böcker i vår litteraturstudie, och vi presenterar här de böcker vi har funnit betydligt mest för oss. Dessa böcker är:

Mäns våld mot kvinnor av Mona Elisson

Vådets normaliseringsprocess, Tvåparter – tvåstrategier av Eva Lundgren

Ett värdigt liv av Margareta Rosengren

Betänkande Kvinnofrid SOU 1995:60

Vådsutsatta kvinnor – samhällets ansvar av Heimer, Posse, red.

Kvinnomisshandel inom äktenskapet Mellan det omöjliga och det möjliga av Margareta Hydén

Uppsatsen kan inte ge något entydigt svar på om lagarna har medfört någon förbättring för de misshandlade kvinnorna då vi inte har utfört några som helst intervjuer med kvinnor. Vårt mål med uppsatsen har varit att få en kort historisk översikt och en ökad förståelse för kvinnomisshandelsproblematiken via litteraturen och om kvinnans rättliga ställning i samhället har förändrats.

Boken *Mäns våld mot kvinnor*

Vi har bland annat använt oss av boken *Mäns våld mot kvinnor* av Mona Eliasson. (Eliasson, M, 1997) Boken beskriver mycket väl hur våld mot kvinnor kan uppkomma och gå till.

Boken ger en insikt i kvinnovåldets utseende, men även i dess befintlighet mitt bland oss, dess orsaker och dess utveckling. Eliasson tar upp ämnet på både individ och samhällsnivå och hon belyser olika kulturmönster och om mäns som hon uttrycker det "historiska rätt att dominera". Boken tar också upp olika uppfattningar om ämnet kvinnovåld, såsom kön och alkohol, eller alkohol som ursäkt. Hon beskriver metoder för emotionellt våld och även konsekvenserna av det. Boken tar också upp sexualiserat våld och om hur kvinnomisshandel påverkar de barn som växer upp med det. (Som vi skrev innan har vi dock valt att inte behandla dessa två områden i vår uppsats.)

Samhällets ansvar och åtgärder tas också upp i boken. Eliasson företräder endast ett synsätt på orsakerna bakom kvinnovåldsproblematiken. Hon tar upp ämnet ur ett strukturellt, könskulturellt perspektiv. Hon lägger hela skulden på mannen. Eliasson anser att mannen alltid har ansvaret för att han slår.

Denna bok har varit oss till stor hjälp, den är mycket utförlig och noggrant skriven, den är lättläst, fascinerande och otroligt intressant. Vi använde oss bland annat av denna bok som uppslagsbok eller som referens bok på ett flertal ställen i uppsatsen. Detta är en bok som vi anser att man kan använda i undervisning både på gymnasium och högskolenivå

Mona Eliasson

Mona Eliasson är docent i psykologi, Rikskvinnoforum Uppsala. Eliasson var fram till 1999 knuten till Uppsala Universitet, Kvinnoforum, men efter en konflikt med ledningen valde Eliasson att lämna universitet, och hon är nu knuten till Rikskvinnocentrum i Uppsala. Eliasson publicerar sig regelbundet i internationella tidskrifter och handböcker, hon har även engagemang som kvinnoforskare och föreläsare vid såväl svenska som utländska universitet.

Boken *Vådets normaliseringsprocess, Tvåparter – tvåstrategier*

En annan bok vi använt oss av är *Vådets normaliseringsprocess, Tvåparter – tvåstrategier*, (Eva Lundgren, 1989) Boken beskriver den så kallade normaliseringsprocessen, det vill säga den process som sker när vådet mot kvinnan normaliseras. Boken beskriver också den strategi mannen utvecklar och hur samma sak sker för kvinnan. Normaliseringsprocessen gör att det blir lättare att förstå varför den misshandlade kvinnan så ofta stannar kvar hos mannen. Boken är en skrämmande beskrivning om hur man kuvar en människa, den är lättläst intressant och tankeväckande, och har haft ett stort inflytande på förståelsen hur en kvinnomisshandels process ser ut.

Eva Lundgren

Eva Lundgren är chef, forskningsledare, professor i sociologi sedan 1993, särskilt kvinnoforskning vid Uppsala Universitet. Eva Lundgrens forskning om könsrelaterat våld bygger på feministisk teoriutveckling. Lundgren var den som myntade begreppet ”normaliseringsprocessen”. Detta är en av de idag dominerande förklaringsmodellerna för förståelse av processerna inom misshandelsrelationer. Eva Lundgren har producerat en stor mängd böcker, studier och artiklar. Lundgren är norska men är verksam om bosatt i Sverige. Vi kommer att beskriva normaliseringsprocessen senare i uppsatsen.

Boken *Ett värdigt liv*

Boken *Ett värdigt liv* (Rosengren, M, 1998) bygger på intervjuer med 10 kvinnor som har blivit misshandlade och som brutit upp från sina förhållanden. Rosengren ville veta hur

kvinnorna beskrev det de blivit utsatta för. Hon undrade om de fått någon hjälp, om den varit tillräcklig och hur de blivit bemöta. Hon har även tittat på kvinnomisshandel ur de tre perspektiv inom kvinnomisshandel, som hon anser förhärskande i Sverige idag.

Boken är uppbyggd så att Rosengren redogör för de tre perspektiven först och sedan kommer de tio intervjuerna med svaren på de frågor hon ställt. Efter intervjuerna kommer en sammanfattning, där hon redogör för misshandelsprocessen som liknar varandra i alla fallen anser Rosengren. Sedan kommer en redogörelse för hjälpinsatserna och hur kvinnorna blivit bemötta. Därefter applicerar hon de olika teorierna på varje intervju och diskuterar vilket eller vilka perspektiv som passar bäst in på den kvinnan.

Boken är intressant, och som hon själv säger säkert intressant att läsa för de kvinnor som själv blivit misshandlade. De kan då känna igen sig i de händelser som refereras i boken som sina egna likartade händelser. Den är lättläst och visar problematiken från olika håll via de tre perspektiven.

Margareta Rosengren

Margareta Rosengren har jobbat med socialt arbete i 20 år, och jobbar på Stockholms stads Kriscentrum för misshandlade och våldtagna kvinnor. När hennes magisteruppsats skulle publiceras 1995 väckte den stor uppmärksamhet då den hamnade i en ideologisk strid mellan två olika perspektiv inom ämnet kvinnomisshandel. Det var det individualpsykologiska perspektivet och det strukturella/könskulturella perspektivet som stod på olika sidor i debatten. En forskare krävde att uppsatsen inte skulle bli godkänd. Margareta Rosengren kände sig lika illa behandlad som de kvinnor hon intervjuat. Hon anser i boken *Ett värdigt liv* att det handlade om olika härskartekniker som utövades mot henne. Varför kunde inte olika åsikter inte finnas? (Rosengren M, 1998) Det fanns dock folk som stöttade henne och uppsatsen blev publicerad och den har blivit mycket uppskattad av bland annat kvinnor som själv blivit misshandlade.

Betänkande Kvinnofrid SOU 1995:60

Utredningen om kvinnofrid är en av basböckerna som vi också använt oss av.

Kvinnovårdscommission som tillsattes 1993 av regeringen för att utreda kvinnovårdsproblematiken. Det har gjorts ett mycket gediget arbete med att kartlägga problemet och det föreslås en rad olika åtgärder för att motverka kvinnovåd. En del av förslagen är åtgärdade idag, en del återstår att göra. Man förslår att kunskap om kvinnovåd ska ingå i vissa utbildningar, bland annat i socionom utbildningen. Vi har själva inte fått

någon sådan undervisning. Det är viktigt att sådan undervisning sker då socialtjänsten ofta kommer i kontakt med denna problematik och medvetenheten om detta behöver ökas. Flera förändringar i brottsbalken har föreslagits, bland annat lagen om grovt kvinnofridsbrott. Nu kan även handlingar, som inte är brottsliga var för sig, men som är ett led i kränkningen, leda till åtal. Det tar ofta många år innan kvinnan berättar för polisen eller någon annan myndighet om kränkningarna. Det kan då vara svårt att komma ihåg vad som hänt rent tidsmässigt.

Boken *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*

Boken *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar* (Heimer, G, Posse, B, 2003) är en lärobok för de grupper, exempelvis socialtjänsten, som kommer i kontakt med de kvinnor som utsatts för misshandel. Boken ger en historisk bakgrund och en teoretisk grund om anledningen till våldet. Samhällets syn på kvinnomisshandel beskrivs historiskt. I boken ges även råd till de yrkesverksamma som kommer i kontakt med problematiken.

Första kapitlet som är skrivet av Mona Eliasson. Kapitlet handlar om att förstå mäns våld mot kvinnor i ett historiskt perspektiv och fram till idag. Hon menar att vårt samhälle inte är så jämlikt, utan att mannen är norm för människan och han är då den bästa representanten för mänskligheten. Om mannen är norm blir kvinnan automatiskt ett undantag, en något sämre sort (Heimer G, Posse B, red., 2003). Eliasson tar upp olika aspekter på våldet, var och när det händer, effekter av det och varför, vilka ursäkter som finns för våldet.

Boken tar upp olika myndigheters ansvar och vad de kan och bör göra. Ett kapitel handlar om Hälso- och sjukvårdens ansvar skrivet av A. Björk och G. Heimer, ett annat kapitel handlar om socialtjänstens ansvar. Rättsväsendet polisens roll beskrivs av Lars Nylén, därefter Rättsväsendet – den rättsliga processen är skrivet av Elvy Wicklund. Rättsväsendet har en mycket viktig roll för att visa att kvinnomisshandel inte är acceptabelt.

Boken tar även upp kvinnojourens erfarenheter angående kvinnomisshandel av Angela Beausang. Där förklarar hon hela processen om varför kvinnan inte går och hur kränkningen av kvinnan ökar till första slaget kommer och hur sedan våldet trappas upp och vad kvinnojouren har för funktion och hur de jobbar. Ett annat kapitel handlar om mäns våld mot kvinnan av Ann Marie Wallberg.

Sista kapitlet i boken handlar om *Män som slår* av Lars Jalmert där han skriver att vi lever i ett manssamhälle som är djupt orättvist. Han menar att en förändring på synen om vad som är manligt måste ske, för att komma åt kvinnomisshandeln. Jalmert skriver på sid.264 ”Män behöver lära sig att förstå vad som är att betrakta som våld och se att det är deras ansvar och inte någonting som kan urskuldats eller bortförklaras.” (Heimer G, Posse B, red., 2003.

Boken är en antologi redigerad av Gun Heimer och Barbro Posse med kapitel skrivna av olika författare. Det är en bra informativ bok som ger en bred kunskap inom området kvinnomisshandel. Förhoppningsvis läser de som kommer i kontakt med denna problematik denna bok. De olika kapitlen är skrivna av personer som har en stor kunskap inom detta område sedan många år tillbaka.

Boken *Kvinnomisshandel inom äktenskapet Mellan det omöjliga och det möjliga*

Boken *Kvinnomisshandel inom äktenskapet Mellan det omöjliga och det möjliga* av Margareta Hydén (1995) handlar om precis som titeln säger att det omöjliga blir möjligt och att kvinnomisshandeln har blivit ett socialt problem. I dagens svenska samhälle borde inte kvinnomisshandel kunna förekomma enligt Hydén. Boken är baserad på intervjuer med 20 par som under 2 år blivit intervjuade, tillsammans och enskilt, där kvinnan har anmält mannen för misshandel. Hennes strävan var att förstå kvinnomisshandel ur både mannens och kvinnans perspektiv. Hon för även fram ett annat perspektiv där hon ser misshandeln som en social process.

I boken kritiserar Hydén det individualpsykologiska perspektivet där det i princip anses att kvinnan har ansvaret för misshandeln. Hydén kritiserar även den feministiska/sociologiska perspektivet som dock inte diskuteras i någon större omfattning i litteraturen.

I det andra kapitlet diskuterar Hydén äktenskapets villkor och den legitimitet som finns för våld inom äktenskapet. Hade varit en granne som mannen hade misshandlat, hade våldet inte varit accepterat på samma sätt. ”Det som sker inom äktenskapet anses höra till privatlivet, till det som utomstående inte har rätt att lägga sig i annat än under speciella omständigheter” (Hydén, sid. 57). Detta gör att kvinnomisshandel kan fortgå i många relationer.

De följande kapitlen beskriver de intervjuade paren hur de upplevt misshandeln. Först följer förhistorien, om hur situationen uppkommit, därefter själva våldsakten och sedan efterspelet. Paret skapar en egen berättelse som beskriver hur våldet uppfattas och förändrar karaktär.

Sjunde kapitlet handlar om den omöjliga handlingen. Där berättar Hydén, att i de intervjuer hon gjort, uttrycker männen krav på makt och kontroll över kvinnan.

Hon kunde också se ett förlopp i fem steg, som gjorde den omöjliga misshandeln möjlig för mannen: (sid.207-208)

- *Överdrivna och orealistiska förväntningar på kvinnan och äktenskapet.*
- *Ett misslyckat försök att genom samtal och åbörder påverka kvinna att agera i enighet med sina förväntningar.*
- *Ett brott i den känslomässiga kontakten med kvinnan.*
- *En känsla av värdelöshet när han misslyckas med att påverka kvinnan att agera i enighet med sina förväntningar.*
- *Känslan av värdelöshet är omöjligt för mannen att uttrycka, vare sig för sig själv eller för kvinnan.*

I det sista kapitlet skriver Hydén om vad hon tycker socialtjänsten och hälso- och sjukvården kan göra för dessa kvinnor. Hon skriver också att en förändringsprocess måste komma från kvinnan själv. Det är inget som någon kan tvinga henne till, men andra kan hjälpa henne att hitta vägen till förändring.

Margareta Hydén

Margareta Hydén är fil.dr. samt leg. psykoterapeut. Hon är verksam vid Stockholms universitet och vid Linköpings universitet samt som psykoterapeut.

Sammanfattning av böckerna.

När vi sammanfattar litteraturmaterialet, ser vi hur brett ämnet är. Det har ju också varit meningen med att läsa litteratur från många olika författare och få insikt i hur de beskriver och ser på kvinnovåldsproblematiken. Den gemensamma nämnaren i böckerna är ju den att mannen misshandlar kvinnan. Böckerna vi valt representerar olika vinklar och synsätt.

Av de böcker vi använt oss av i uppsatsen har boken *Mäns våld mot kvinnor* (Eliasson, 1997) varit en bra kunskapskälla. Den är informativ och har lärt oss mycket om vad kvinnomisshandel är och beror på. Den tar upp hur nedbrytningsprocessen av kvinnan fungerar och vad kvinnomisshandel är. Den tar även upp sexualiserat våld, tänkbara bortförklaringar med mera. Den berättar även om vem som slår, det vill säga att det kan vara precis vem som helst. Det går inte heller att säga att det är någon speciell kvinnotyp som blir misshandlad för vem som helst kan tappa självförtroende, få sitt livsrum krympt om de stöter på en man som går över gränsen och misshandlar sin partner. Vill man förstå vad kvinnomisshandel är, rekommenderas boken starkt.

Eva Lundgrens bok om *Vådets normaliseringsprocess, Tvåparter två- strategier*, (Lundgren, 1989) är ytterliggare en förklaring till hur kvinnomisshandel kan ske. De flesta människor som kommer i kontakt med kvinnor som blivit misshandlade, ställer frågan: Varför går inte kvinnan ifrån mannen utan varför stannar hon kvar? Denna fråga besvaras genom normaliseringsprocessen (som vi skriver om senare i uppsatsen) och den blev en Aha-upplevelse för oss och gav oss en förståelse för all framtid. Denna kunskap borde spridas till många kategorier människor inte bara bland yrkesutövare inom till exempel polis, socialtjänst, sjukvården utan i skolor då denna processen även kan appliceras på andra problem än kvinnomisshandelsproblematiken. Normaliseringsprocessen genomsyrar all litteratur som vi har läst, vi anser definitivt att denna boken är en grundsten för förståelsen om varför kvinnan stannar kvar i förhållandet.

En annan bok som vi rekommenderar som lärobok för de yrkeskategorier som kommer i kontakt med denna problematiken är *Vådsutsatta kvinnor - Samhällets ansvar* (Heimer, Posse, 2003) som tar upp olika områden inom kvinnomisshandelsproblematiken. Boken är en antologi av olika författare, vilka har stor kunskap i kvinnovåldsproblematiken. Boken tar upp polisens roll, sjukvårdens ansvar, vad socialtjänsten kan göra och vilket ansvar rättsväsendet har. Denna bok hade vi gärna sett som kurslitteratur innan vi skulle praktisera på termin 5. Möjligheten finns att vi som kandidater kommer i kontakt med denna problematiken på olika sätt under vår praktik är stor. Vi kan komma i kontakt med detta inom områden som biståndshandläggning, inom barn- och ungdomsutredningar, inom missbruksvården eller inom psykvården. Att få undervisning om denna problematik ser vi som något mycket viktigt och angeläget för många yrkesgrupper som kommer i kontakt med dessa män och kvinnor. Vi anser att denna boken är mycket, lättläst och lätt förståelig. Vi anser att det är oförståeligt att

undervisning i detta ämne inte kommit igång på ett regelbundet och planerat sätt som sågs som ett krav i den av riksdagen tillsatta utredningen *Kvinnovård SOU 1995:60* (Fritze, 1995). En av de åtgärder de föreslog i betänkandet för att öka kunskapen om problematiken var att undervisning i ämnet borde ske på de utbildningar som kommer i kontakt med detta problem.

Den utredning som riksdagen tillsatte 1993 och som blev färdig med sitt betänkande 1995 ligger till grund för mycket av det arbete som sker inom kvinnomisshandelsproblematiken än idag. Kvinnovårdskommisionens utredning är grundlig och kom med många olika förslag på åtgärder inom många olika områden. De kom med nya lagförslag som den nya kvinnofridslagen, de hade synpunkter på hur myndigheter skulle arbeta med denna frågan och de menade att kvinnomisshandel är ett allvarligt samhällsproblem i dagens samhälle som inte är acceptabelt.

Det vore intressant att få en utvärdering av betänkandet och vad som hänt efter den och hur mycket som blivit åtgärdat av de många förslag som de kom med.

Det finns framför allt tre olika förklaringsmodeller till hur kvinnomisshandel kan ske och vilken sorts typ av personer som kan bli misshandlad eller misshandlare. Dessa tre perspektiv förklaras på ett mycket bra sätt i boken *Ett värdigt liv* (Rosengren, 1998) där författaren har intervjuat 10 kvinnor som blivit misshandlade. Sedan applicerar hon de olika förklaringsmodellerna på kvinnorna på ett mycket intressant sätt. Denna bok anses av de kvinnor som själv blivit misshandlade som mycket intressant att läsa på ett lätt sätt. De förstår på ett helt annat sätt varför de hamnat i den situation som de gjort efter att ha läst boken.

Boken *Kvinnomisshandel inom äktenskapet* (Hydén, 1995) tar upp ett perspektiv där hon anser att kvinnomisshandel är en social process. Författaren har intervjuat 20 par under 2 års tid, både mannen och kvinnan, ensamma och tillsammans där kvinnan har anmält mannen för misshandel. Hydén tycker inte de andra förklaringsmodellerna kan besvara frågan varför misshandel sker därför anser hon att hennes förklaring är den rätta. Då vi tycker att alla förklaringsmodellerna kan användas på olika personer (som vi säger i vår diskussion runt de tre perspektiven) tycker vi att forskarna skulle kunna enas om att det inte går att ha en enda förklaringsmodell utan flera och respektera varandras åsikter. Det finns mycket litteratur i ämnet så någon brist på information runt problematiken finns inte utan det är kunskapen som måste spridas och till rätt grupper. Denna boken är inte direkt lättläst, men viktig, och

forskiningsbiten är mycket intressant, då Hydén vill förstå problematiken ur både mannen och kvinnans synpunkt.

HISTORISK FRAMSTÄLLNING

Om man går lite tillbaka i tiden närmare bestämt till **186 f. Kr.** ser man att även då styrde patriarkatet. Den tidens lag stadgade då att "patern" i familjen (det manliga överhuvudet), hade rätten att bestämma om det nyfödda barnet skulle leva eller dö, lagen sade att alla pojkar skulle få växa upp men att endast det första flickebarnet skulle få leva. Det manliga överhuvudet, eller någon annan manlig släkting hade även lagligt stöd för att döda en hustru eller en dotter om de hade gjort något som ansågs "fel" och detta gällde till exempel om kvinnan drack vin! Mannen hade inte bara rätt att döda eller straffa sin hustru, eller sina döttrar, utan även fruarna till sina söner (Collins, R 1986)

Kyrkofadern Augustinus (**354-430 e.Kr**) hävdade att mannen, "såsom det gudsälskande överhuvudet över familjen, har rätt att fysikiskt straffa både sin hustru och sina barn" (Eliasson, M, 1997, sid. 67)

På **800-900** talen ansågs den gifta kvinnan gifta sig till "heder och husfrudöme, till lås och nycklar, till en tredjedel av lösöret" (<http://home.swipnet.se/~w-30988/html/kvhist.html>)

1200-talet stadgades i Östgötalagen att "slår bonde hustru sin och hon ej varde lytt, då varde ogillt"(Widding Hedin, L,

1997) Denna lag utfärdades av Birger Jarl, och bekräftades av Magnus Ladulås i Alsnö stadga år 1280.

Östgötalagen som tillkom (i den utformning som är känd idag) omkring år **1290** innehåller en bestämmelse om kvinnofrid. (<http://www.ingerrene.moderat.se/dbfiles/sönderslagen.pdf>) Det var Birger Jarls lagar om kvinnofrid som låg till grund för den lagen.

Kvinnofrid hade dock inte samma innebörd då som nu. Ända fram till 1770-talet kunde en man slå sin hustru utan att straff utmättes.

På **1400 talet** skrevs i Såråmsbalken att: "Även om gud har givit å mannen kvinnan till hjälp och underdånighet, så har han likväl icke givit henne å mannen till träl eller till fotpall, utan bör vardera älska den andra, hon honom som huvud och han henne som lem. Och därför, om en man av har eller ondska, i dryckenskap eller för annan kvinnas skull, som han älskar,

slår sin hustru blå eller blodig, lam eller lytt, det skall bötas dubbelt och hennes närmaste fränder skola vara målsägande därvid näpsa han henne måttligt för brott som hon begått, vare han saklös” (http://naring.regeringen.se/pressinfo/infomaterial/pdf/N2002_027.pdf)

År 1734 luckras våldtäktsbevisningen upp. (Eliasson, M, 1999) Våldtäkt ansågs tidigare inte bara som en grov skymf mot kvinnan, utan som en skymf och ett brott gentemot mannen (om hon var gift) eller mot hennes familj om hon var ogift. Andra viktiga bestämmelser i 1734 års lag var de bestämmelser som kan ha haft stor betydelse för kvinnans sociala ställning, som till exempel de rörande kvinnans myndighet, arvs och giftorätt samt hennes försörjningsmöjligheter.

Från år 1734 ställdes det krav på att domarna i underrätterna hade juridisk utbildning, så var inte alltid fallet innan. (Widerberg, K, 1980)

År 1774 uteslöts ur lagen, mannens rätt att utöva ”skäligen agan utan straff” (<http://www.ingerrene.moderat.se/dbfiles/sönderslagen.pdf>). Skillnaden mot tidigare lagar var att mannen tidigare inte kunde bli straffad för agan om det inte var så att kvinnan blev allvarligt skadad eller dödad. (Eliasson, M, 1997).

År 1779 dödsstraff för våldtäkt avskaffas. År 1779 införde Gustav den III en ny straffrättsreform. Tidigare kunde dödsstraff utdömas för våldtäkt. Straffen innan år 1779 var olika för våldtäkt, ett av straffen tidigare var att bli dömd till döden. Ett annat straff kunde vara att få ett så kallat edsöresstraff. Det innebar att brottslingen förklarades fredlös över hela Sverige samt att hans lösa egendom beslagtogs och delades mellan målsäganden, häradet och kungen. Innan år 1779 var inställningen att man bland annat skulle döma efter ”Guds Lag”. Våldtäktsmannens egen inställning till sitt straff spelade också en viss roll. (Hassan Jansson, K, 2002) Den reform som Gustav III införde visade ett större inslag av modernt tänkande. Ett annat tecken på nyare tänkande i inom juridiken var att Högsta domstolen inrättades 1789.

År 1858 Lagen om att husbonden hade rätt att agan vuxna anställda försvann 1858, (med undantag för män under 18 år och kvinnor under 16 år, där var agan fortfarande tillåten), (Ohlander, A-S, 1986) det var till och med husbondens plikt att upprätthålla ordning och reda mot sina anställda och mot sin hustru och sina barn. Det dröjde alltså några år till innan rätten att agan sin hustru försvann.

År 1864 lagen om husaga avskaffas. Från 1864 blev det ett brott mot svensk lag att misshandla sin hustru. När rätten att slå sin hustru försvann ur lagen, blev det kvinnan som själv måste anmäla eventuell överträdelse av detta. Kvinnan måste vara stark och kunna driva sin sak, vilket innebar att lagändringen inte innebar någon större lättnad för de kvinnor som levde med våldsamma män. Det ansågs förmodligen som viktigare att bevara omsorgen om äktenskapet än om kvinnors rättigheter att leva utan våld. Misshandel av kvinnor i hemmet ansågs som ett privat problem. (Eliasson, M, 1997)

År 1874 ogift kvinna blir myndig vid 25 år ålder, gift kvinna förblir omyndig.

År 1884 ogift kvinna blir myndig enligt samma regler som en man, alltså vid 21 års ålder.

År 1920 blir såväl gift som ogift kvinna myndig. Kvinna och man blir då fullt jämställda i frågan om myndighet. Hustrun får också lov att ta anställning utan makens medgivande.

År 1921 svenska kvinnor får rösträtt och blir valbara. Kravet på kvinnlig rösträtt sträcker sig tillbaka till franska revolutionens dagar, i liberalismens förklaring om de mänskliga rättigheterna och individens lika värde. De sociala förutsättningarna kom med 1800-talets industrialisering och dess behov av kvinnor på arbetsmarkanden. I Sverige började kvinnoorganisationerna förespråka rösträtt från 1890-talet, men det var först år 1902 som särskilda organisationer bildas för ändamålet. Organisationerna arbetade på många fronter, bland annat tryckte de informationsskrifter och pamfletter och uppvaktade regering och riksdag. Den allmänna rösträtten i Sverige infördes först år 1921, vilket var relativt sent jämfört med andra länder som till exempel Nya Zeeland som införde rösträtt för kvinnor 1894, Australien 1902 och Danmark år 1915. (*Nationalencyklopedin* 1993).

År 1922 valdes de första kvinnorna in i riksdagen. Fyra kvinnor valdes in i andra kammaren och en kvinna valdes in i första kammaren.

År 1965 kom lagen om våldtäkt inom äktenskapet. Kvinnan fick rätt till sin egen kropp.

År 1978 Kvinnojourer startades runt i världen i början av det 1900-talet. Kvinnor från alla samhällsklasser sökte sig till dit, problemet kvinnomisshandel började synliggöras. Med tiden kom kunskapen om att åtgärder för att hjälpa den misshandlade kvinnan behövdes. Det

uppmärksammades under slutet på 1970-talet att många kvinnor utsattes för våld utan att samhället gjorde så mycket åt det. Idén till kvinnojour kom från USA och Storbritannien. Den första kvinnojouren i Sverige, startade i Göteborg 1978 och var en telefonjour för misshandlade kvinnor. Även i Stockholm startade en kvinnojour 1978. Kvinnojourerna har en mycket viktig funktion med stöd och sitt skyddade boende speciellt för kvinnor som har tagit steget och lämnat den misshandlande mannen. Vi kommer att återkomma till kvinnojouren senare i uppsatsen.

År 1982 Kvinnomisshandel påenskild plats faller under allmänt åtal (1981:1313).

Före 1982 krävdes det att kvinnan själv anmälde att hon utsatts för misshandel om det inte var på allmän plats. Med den nya lagen kan vem som anmäla misshandeln, polisen är skyldig att skriva en anmälan, och en förundersökning börja. Innan den nya lagen kom fick polisen många gånger rycka ut till familjer där misshandel pågick. Kvinnan anmälde då en misshandel men kom nästa dag till polisen och sa att hon hade "trillat" och tog samtidigt tillbaka sin anmälan. Det är inte möjligt med den nya lagen. Genom att kvinnomisshandel faller under allmän åtalsplikt markerar man att det inte är en privat angelägenhet mellan mannen och kvinnan längre.

År 1988 införs besöksförbud vid hotande kvinnomisshandel i lagen. Lagen (1988:688) om besöksförbud innebär att en person som fått detta förbud inte får ta kontakt, besöka eller följa efter den person som han har fått förbud mot. Lagen kom till för att skydda framför allt kvinnor mot misshandel och andra övergrepp. (www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/).

Förbudet gäller inte när kontakt behövs med hänsyn till omständigheterna. Till exempel om gemensamt barn blir allvarligt sjukt eller liknande. Förbudet gäller 1 år men kan förlängas 1 år i taget. Böter eller fängelse i högst 1 år (efter 1990) är det straff som kan utdömas för den som bryter mot förbudet. En utvärdering av besöksförbudet gjordes 1995 och vi återkommer senare i texten om resultatet av denna.

År 1988 kom även Lagen om Rätt till målsägandebiträde. 1991 utvidgades lagen att gälla även vid misshandel. Då fick kvinnan rätt till målsägarbiträde, dvs. att staten kan betala ett eget ombud till kvinnan vid förundersökning och rättegång rörande viss misshandel och/eller sexualbrott.

Det är domstolen som förordar ett målsägandebitråde om påföljden kan innebära fängelse. Detta biträde är även behjälpligt med att kräva skadestånd från mannen till kvinnan om han döms. ([http://www.kvinnofrid.gov.se/vartattveta/index.htm#1988.](http://www.kvinnofrid.gov.se/vartattveta/index.htm#1988))

År 1991 en ny jämställdhetslag införs, den inkluderar bland annat sexuella trakasserier.

År 1993 antog FN en deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor. I deklarationen fördöms fysiskt, sexuellt och psykologiskt våld mot kvinnor vare sig det inträffar inom familjen eller i samhället och utförs av eller accepteras av staten.

([http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf))

År 1993 tillsatte regeringen en utredning benämnd Kvinnovåldskommission. Denna utredning kom till för att ur ett kvinnoperspektiv undersöka hur omfattande våld mot kvinnor i nära relationer var. Då betänkandet Kvinnofrid SOU 1995:60 kom föreslogs åskilliga åtgärder för att motverka våld mot kvinnor såsom lagändringar och samverkansplaner för myndigheter. Avsikten var att öka medvetenheten hos myndigheter och allmänhet runt detta problem som betecknas som ett allvarligt samhällsproblem i dag.

([http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf))

År 1994 var det val, som resulterade i att Sverige fick en riksdag med över 40% kvinnor. Detta gjorde att det var den högst andelen kvinnor i något parlament i världen. ”De kvinnliga politikernas betydelse för kvinnorna i Sverige kan knappast överdrivas” sid. (Ohlander A-S, Strömberg U-B, 1996 sid. 182)

År 1995 antogs en handlingsplan i FN om att bekämpa kvinnovåld. En allt viktigare del av FN:s arbete är att främja kvinnans status. Kvinnofrågor har alltmer integrerats i FN:s arbete. På den internationella kvinnokonferensen i Peking år 1995 antog en femårig handlingsplan som bland annat syftade till att bekämpa könsrelaterat våld mot kvinnor. Några av punkterna i handlingsplanen är:

- Att ratificera och tillämpa alla internationella avtal om våld mot kvinnor
- Att avhålla sig från att utsätta kvinnor för våld och vidta alla nödvändiga åtgärder för att förebygga, utreda och i enlighet med nationell lag bestraffa våld mot kvinnor, oavsett om våldet utförts av en statlig aktör eller av en privatperson

- Verka för att polisen skyddar kvinnor, inrätta kvinnojourer och tillhandahålla rättshjälp och andra möjligheter för flickor och kvinnor i fara, samt erbjuda rehabilitering för de män som begår våld mot kvinnor

Det finns fler punkter och alla är lika viktiga. Många av FN:s medlemsländer har utarbetat egna nationella handlingsplaner. Man kan se FN:s planer som vägledande för de länder som inte har några eller endast få lagar till hjälp och skydd för kvinnan.

([http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrappport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrappport.pdf))

År 1995 kom även Kvinnovaldscommissionens betänkande "Kvinnofrid" SOU 1995:60 om våld mot kvinnor. Vi har redan nämnt betänkandet i litteraturgenomgången och vi kommer att återkomma till det senare.

År 1999 kom lagen om Grov Kvinnofridskränkning. (SFS 1998:393) Lagen innebär att den som begår brottsliga gärningar mot närstående person (där räknas kvinnor, barn och andra närstående) kan dömas till upp till sex års fängelse. Denna lag gör att det går att åtala misshandel som är systematisk. Den betonar allvaret och omfattningen i detta våld mot kvinnor.

År 2001 fick socialtjänsten ansvar för alla brottsoffer, detta innebar att i en del kommuner, bland annat i Helsingborgs kommun, inrättades tjänster som endast arbetar med misshandlade kvinnor. I socialtjänstlagen (2002:453) Kap. 5, 11§ står det: "Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation." (Nordström, C, Thunved, A, 2003)

År 2003 från och med september 2003 går det att utfärda ett så kallat utvidgat besöksförbud gällande i parets gemensamma bostad. Förbudet får dock gälla i högst 30 dygn.

Dessa lagar och åtgärder är några av de viktigaste milstolparna som har påverkat kvinnans ställning och situation i samhället. Den misshandlade kvinnan har under de senaste trettio åren fått en stärkt ställning gentemot mannen. Nya lagar har gjort det lättare att döma och

fälla i kvinnofridsbrott. Trots den nu stärkta ställningen för kvinnan, är problemet fortfarande stort, och misshandeln fortsätter.

FORSKNING KRING KVINNOMISSHANDEL

I Sverige anmäldes år 2003, 22 481 fall av kvinnomisshandel, det är cirka 60 kvinnor om dagen enligt Brå(www.bra.se/extra/statistics/extra_view)

Varje år avlider ett antal kvinnor i Sverige av konstaterad kvinnomisshandel enligt Lise-Lotte på Kvinnovåld Helsingborg. Konstiga självmord och märkliga olyckor är dock inte medräknade. Mörkertalet är säkert mycket större än vad man kan tro.

Kvinnomisshandel är något som sällan sker direkt efter det att mannen och kvinnan träffas första gången. Om så skulle vara fallet skulle kvinnan troligtvis aldrig träffa mannen igen. Den misshandel som sker när mannen och kvinnan är okända för varandra, får dock oftast större uppmärksamhet än det kvinnovåld som sker inom hemmets fyra väggar. Det kvinnovåld, där kvinnan och mannen är bekanta med varandra följer enligt Mona Eliasson ett visst mönster. Detta mönster har Eliasson beskrivit i sin bok *Mäns våld mot kvinnor* (Eliasson, M, 1997) som följer:

FAS 1 systematisk nedvärdering, *upprepas ständigt*

- Anmärkningar om kvinnans tal, uppträdande, prestation.
- Förlöjligande av hennes intressen, utseende.
- Beskrivningar av kvinnan som dum och obegåvad, särskilt i situationer där hon inte kan försvara sig.
- Mild verbal aggression.
- Allmänt nedsättande yttranden.
- Elaka tillmälen.

FAS 2 Sätta sig i respekt *Extrema beteenden*

- Lynnighet och oberäknelighet.
- Vredesbrott över småsaker.
- Ovarsamhet mot kvinnan.
- Lätta knuffar.
- Hänsynslöshet mot kvinnans person och egendom.

- Hot mot barnen, äldre anhöriga och husdjur.
- Hot om repressalier om kvinnan inte är ”snäll”

FAS 3 Psykiskt och fysiskt våld

- Utstuderat elaka och sårande tillmälen.
- Chockangrepp med eller utan vapen.
- Stryptag, sparkar, slag.
- Dra loss hårtussar.
- Kasta kvinnan i golvet mot väggar och möbler.
- Vapenhot.

En ond cirkel

Att kvinnan inte orkar vänta på det ständigt återkommande våldet gör att hon ibland kan ”provocera fram” såslagen kommer tidigare. Detta för att inte behöva vänta till nästa misshandel. Perioden efter slagen upplever kvinnan som en lugn och skön period, nästan som en ”smekmånad”, där mannen är ångerfull och kärleksfull. ”Smekmånaden” är den period som kvinnan strävar efter att vara i hela tiden. Efter en tid går förhållandet in i ett så kallat normaltillstånd, (utan misshandel). När kvinnan sedan känner att spänningen stegras och hot och misshandel börjar bli aktuell igen, provocerar hon fram misshandeln, för att åter komma tillbaka till den ”lugna” perioden. (Studiebesök hos Kvinnovård - Socialtjänsten 040330, Polisen 040421) Det ständigt återkommande våldet blir till slut normalt för kvinnan, och många frågar varför kvinnan inte lämnar mannen. Eva Lundgren har en förklaring till att så inte sker, nämligen ”normaliseringsprocessen”.

Normaliseringsprocessen

Normaliseringsprocessen är en process som oftast sker över en lite längre tid. Eva Lundgren skriver i sin bok om den process som hon kallar normaliseringsprocessen, en strategi för anpassning till misshandelssituationen av kvinnan.(Lundgren , E 1989).

Förskjutning av orsak:

Lundgren menar att verkan av att ha levt under en lång tid med hot, tvång och hjärntvätt gör att kvinnan gradvis ger upp och försöker anpassa sig till situationen. Lundgren kallar detta ”förskjutning av orsak”. Kvinnan kan komma med andra orsaker till våldet än vilka de

egentligen är, hon kan till exempel säga att hon har ramlat i trappan istället för att berätta att det är mannen som har skadat henne, hon förklarar våldet som en olycka. Kvinnan börjar tycka att våldet är normalt och gränserna för vad som är godtagbart eller inte suddas ut, hon ge sig själv skulden för vad som händer. Därefter anser Lundgren att "brist på gränser i våldsprocessen" kommer. Med detta menar hon att kvinnan anpassar sig till att mannen är auktoritär samt att hon anpassar sig till att bli den kvinna som mannen tycker att hon ska vara.

Isolering:

Efter detta skriver Lundgren om "isolering", med det menar hon att kvinnan psykiskt isoleras så mannen är den enda person som återstår i hennes liv. Mannen dominerar helt. Kvinnans vänner och bekanta försvinner och med dem, försvinner också kvinnans referensramar att kunna jämföra onda eller goda upplevelser. Detta är en process som sker gradvis och på så sätt ofta över en längre period. Mannen tar därigenom bort kvinnans möjligheter att bevara sin uppfattning om vad som är rätt eller fel. "Växling mellan våld och värme" är nästa steg i processen. Mannen ömsom slår och straffar och ömsom smeker och tröstar. Detta kommer då från den enda personen i kvinnans liv (på grund av isoleringen från andra) den, person som är både psykiskt och fysiskt härskande i hennes liv.

Detta är en tortyr som även utövas på krigsfångar. Det är ett tillvägagångssätt som utnyttjades under bland annat Korea kriget. (Eliasson, M, 1997) Det var ett sätt att störa och omforma krigsfångarnas personlighet samt deras tolkning av omvärlden. Eliasson skriver på sidan 152 i sin bok *Mäns våld mot kvinnor*, att de sätt som användes var i huvudsak tre: "1. Att försvaga till kropp och själ. 2 Att inge fruktan. 3. Att skapa beroende till vakterna." Effekten av tortyr förstärks när smärta och omsorg, gott och ont växlar är ett känt faktum. Eva Lundgren skriver att "Denna tortyrens dynamik verkar också kunna överföras på parförhållanden i en misshandelsprocess. (Lundgren E, 1989). Så här kan livet se ut för en misshandlad kvinna.

Strategi och mål:

"Strategi och mål" är den sista som Lundgren tar upp i normaliseringsprocessen, med det menar hon att kvinnan nu är mer offer än aktör. I detta stadium av normaliseringsprocessen styr mannen helt, kvinnan måste ha hjälp att komma ur förhållandet, hon är helt underställd mannens normer. Kvinnan har börjat se sig själv med mannen ögon och uppfattar sig såsom alla de negativa saker mannen har sagt om henne, hennes självkänsla finns knappt längre, och den anpassning hon gör till mannen är även en taktik för att överleva.

Vem slår?

Vem är det då som slår? Vilken man som helst kan slå! Enligt Lise-Lotte som arbetar på ”kvinno våld” inom socialtjänsten i Helsingborg, kan man inte peka ut en speciell sorts man som slår. Den misshandlande mannen återfinns i alla socialgrupper, i alla olika etniska konstellationer och i alla åldrar. Gemensamt för dessa män är dock viljan att ha makt och kontroll över kvinnan. Eliasson skriver i sin bok på sidan 15 ”kvinnor blir tillåtna offer för mäns demonstration av sitt överläge, sin makt, vilket förstärks av accepterade samhällsfenomen som pornografi och prostitution. Avsikten är att hota, skrämja eller genom fysikiskt våld upprätthålla den sekelgamla dominansen och utnyttjandet av kvinnor” (Eliasson M, 1997).

Enligt docent Lars Jalmert i Amnestys rapport ”Mäns våld mot kvinnor” som presenterades 2004-04-19, (Helsingborgs Dagblad 2004-04-20 sid. 8) menar han att mäns våld mot kvinnor är männens sätt att visa vem som bestämmer, att tillgripa våld är mäns sätt att agera, när de upplever att deras makt är hotad. Jalmert menar att våldet är noga planerat och att mannen kontrollerar situationen till hundra procent. Mannen kan till exempel skruva upp ljudet på stereon för att grannarna inte ska höra.

Att kvinnomisshandel har blivit ett socialt problem kan ses som ett erkännande av problemet. Olika teorier har utvecklats allteftersom problemet har uppmärksamats och synen på kvinnans roll i misshandelsförhållandet ändras allteftersom tiderna förändras.

Olika teorier om kvinnomisshandelns orsaker

Dessa tre teorier anses som de ledande teorierna om kvinnomisshandel i Sverige:

- Det individualpsykologiska
- Det socialpsykologiska
- Det strukturella/könskulturella

Det individualpsykologiska perspektivet:

Det individualpsykologiska perspektivet, utvecklades när man först började undersöka de orsaker som kunde ligga till grund för kvinnomisshandel. Teorin lyftes fram under 1960-talet då man började diskutera den misshandlande mannens personlighet. Diskussionen startade med en artikel i en amerikansk tidskrift om fyra män som samtliga var dömda för mordförsök på sina hustrur. Artikeln beskriver dessa män och deras uppväxt som präglas av dominerade och avvisade mödrar. Detta gjorde att männen blev undergivna och undertryckte sina

aggressiva impulser. När männen gifte sig förde de över den uppdämda aggressiviteten på sina hustrur. Bilden av hustrumisshandlarens hustru är mycket lik bilden av hustrumisshandlarens mamma.

Det individualpsykologiska perspektivet anser bland annat att barndomen och andra erfarenheter har lett till att kvinnan och mannen blivit misshandlad och misshandlare. Detta perspektiv har många företrädare i Sverige. Johan Cullberg, docent i psykiatri och psykoanalytiker, och är en av dess främsta förespråkare.

Det individualpsykologiska perspektivet menar att ofta är både kvinnan och mannen störda personligheter som båda är delaktiga i processen. Kvinnan anses provocera fram misshandeln genom att tjata om hushållsarbetet eller andra orsaker och detta gör att mannen känner sig kränkt i sin manlighet. Företrädare för perspektivet anser också att mannen slår för att "sätta kvinnan på plats" och för att få henne att lyda, medan kvinnan ofta är medskyldig till misshandeln genom att hon provocerar mannen så att han slår.

Johan Cullberg är den som har utvecklat den individualpsykologiska teorin om misshandlande män i Sverige. Cullberg anser att dessa misshandlande män själva ofta varit utsatta för misshandel som barn. Kontakten med fadern kan ha präglats av våld, och kontakten med modern präglad av nyckfullhet och otrygghet. Mannen har en omedveten önskan om att den kvinna han lever med ska kompensera honom för de orättvisor som han har upplevt i sin barndom. Kvinnan som den misshandlande mannen lever med har valt sin man för just de positiva egenskaper som han har. Hon har ofta valt mannen på grund av de maskulina egenskaperna han besitter, och hon vill ha en man som kan ta saken i egna händer. Cullberg menar att kvinnorna är svaga kvinnor som dras till män som är manliga på ytan men som har underliggande problematik. (Cullberg, J, 1999).

Bo Bergman, som är docent och överläkare vid psykiatriska kliniken 1, på Huddinge sjukhus, är även han en förespråkare för det individualpsykologiska perspektivet. Bergman har i sin doktorsavhandling "Battered Wives. Why are they beaten and why do they stay?", 1987, delat in kvinnorna i tre kategorier: De provocerande, de överduktiga och de inadekvata och menar att kvinnorna genom sina olika beteenden provocerar fram misshandeln från mannen. I Margareta Hydéns bok (Hydén, M, 1995) framkommer det dock att kategoriseringen, som Bergman beskriver, av kvinnorna redan är gjord av J.J. Gayford 1983.

Birgitta Göransson, Inga Andersson och Elisabeth Kvarnmark är individualterapeuter från Göteborg som även har studerat varför män misshandlar kvinnor. De menar precis som Cullberg att både mannen och kvinnan har tidiga störningar. De anser att om så inte var fallet med kvinnan, skulle hon lämna mannen.

Det socialpsykologiska perspektivet:

Det socialpsykologiska perspektivet som har utvecklats av Margareta Hydén där bådas delaktighet i misshandeln betonas av att mannen och kvinnan är jämbördiga parter. Mannen betecknar situationen med våldet, som bara ett gräl, där båda är delaktiga. Kvinnan däremot definierar situationen som en misshandel. Hydén koncentrerar sig på mannens definition, att det är ett bråk men anser dock att våldssituationen inte är godtagbar i sammanhanget.

Enligt Hydén är kvinnomisshandel en social process som är föränderlig där den ändras över tid, det vill säga att den inte ser likadan ut som när den startade (Hydén, M, 1995). Den är en företeelse som är samhällelig, där våldet äger rum på vissa kulturella villkor. Detta kan vara att mannen ses som överlägsen kvinna och då är våldet mot kvinnan legitimt i kraft av det faktum.

Våldet ”består av tre faser: *förhistoria* (skeendet före själva misshandeln) *själva misshandeln* och *efterfasen*” (Rosengren, M, 1998 sid. 27). I förhistorien sker en maktkamp. Paret tävlar om vem som ska ha makten, detta är grälet. Där efter kommer våldshandlingen där mannen har makten. Efter misshandeln kommer efterspelet, här sker en maktförskjutning till kvinnans fördel som mannen gör frivilligt. Kvinnan har då möjlighet att förlåta misshandeln och de blir vänner igen. Detta betyder att mannen har makten i misshandels situationen och kvinnan har makten efter misshandeln.

Den sociala processen har en innebörd för de inblandade, den har olika betydelser för paret. Såsom fara och behov av skydd för offret (kvinnan), och skuld och ett ansvar för mannen. Det är parets förståelse och tolkningen av våldshandlingen som utgör den sociala processen. Denna händelse införlivas i livshistorien, (händelsen narrativiseras) vilket betyder att situationen får en mening och de inblandade skapar en förståelse för händelsen (Hydén, M, 1995). Det finns också andra människor runt paret om som ser eller får höra talas om denna händelse, eventuella vittnen, barn, socialtjänst, polis och de tolkar den på sitt sätt. Detta gör att händelsen kan få olika förklaringar och tolkningar, som blir till en berättelse med flera

vinklar. Hydén tror dock att kvinnan har förmågan att lämna mannen och ta ansvar för sitt eget liv.

Det strukturella/könskulturella perspektivet:

Det strukturella/könskulturella perspektivet är den process som utgör utvecklingen av kvinnligt och manligt i samhället. Den könsrollskultur som finns gällande en överordning och en underordning i samhället, vad gäller kvinnor och män är allmänt accepterad. Den råder även i äktenskapet. Så länge denna könskultur är allmänt accepterad kommer den att finnas i familjen också "Normaliseringsprocessen" (som förklarats tidigare i uppsatsen) är en förklaringsmodell i detta perspektiv. Misshandel blir enligt förklaringsmodellen ett normalt beteende i relationen för kvinnan och även för mannen med tiden. I början var slaget bara ett sätt att få slut på grälet. Efter ett tag får mannen ut något positivt av våldet, det får honom att känna sig som en man.

Rosengren anser att orsaken till misshandels skall inte sökas hos individen utan i kulturen. (Rosengren, M, 1998) Kvinnomisshandel ses som ett uttryck för kvinnoförtryck som går långt tillbaka i tiden och som beror på att mannen oftast har makten i förhållandet och vill även ha full kontroll över kvinnan. Kvinnan bidrar själv till att bibehålla de gamla könsrollerna i kärlekens namn där hon fortsätter att utplåna sig själv för att tillfredställa mannens maktbehov. När de kommer till kvinnojouren är de som "småärtor i kanten av sina livsrum" (Rosengren M, 1998, sid.33)

Diskussion kring perspektiven

Det första perspektivet som utvecklades var det individualpsykologiska perspektivet. Det ansågs att både mannen och kvinnan har personlighetsstörningar, vilket feminismen ansåg var kvinnofientligt och skuld beläggande för offret. Detta perspektiv anses som en gammal patriarkalisk teori. Enligt boken *Ett värdigt liv* (Rosengren M, 1998) har denna teori, dock många anhängare i Sverige fortfarande. I protest mot detta utvecklades teorier utifrån feminismen, där kvinnans anses som ett offer för misshandeln, och inte som tidigare, delaktig. De feministiska teorierna anser att nyckelorden är mäns makt och kontroll, i ett patriarkaliskt samhälle som ger dem denna rätt. (Socialstyrelsen, 2001). Ett annat perspektiv som utvecklades är det socialpsykologiska perspektivet, som anser att våldshandlingen utgår från en social process enligt Margareta Hydén (Hydén, M, 1995) Det individualpsykologiska och det

socialpsykologiska teorierna ter sig ganska lika, då de båda teorierna ser mannen och kvinnan som delaktiga i våldssituationen.

Det feministiska och det strukturella/könskulturella perspektiven skildras i olika böcker som om de vore samma perspektiv. I andra böcker skildras de som helt olika perspektiv. I *Våga se kunna handla* (Socialstyrelsen, 2001) menar man att tesen om normaliseringsprocessen utvecklats ur det feministiska perspektivet. Margareta Rosengren skriver i sin bok (Rosengren M, 1998) under redogörelser för det strukturella/könskulturella perspektivet om Eva Lundgrens Normaliseringsprocess.

För vår egen del har vi svårt att välja endast ett perspektiv som förklaringsmodell till att kvinnor blir misshandlade. Alla tre perspektiven innehåller något vardera som kan appliceras på kvinnomisshandels problematiken. Emellertid är varje misshandelssituation unik, likväl som de agerande parterna i situationen är unika. Det individualpsykologiska perspektivet, där både mannens såväl som kvinnans dåliga barndoms erfarenheter, sägs ligga till grund för misshandeln. Det perspektivet kan säkert appliceras på några fall av kvinnomisshandel, men långt ifrån på alla. Vi själva tycker nog det strukturella/könskulturella perspektivet ligger oss närmast om hjärtat, dock ser man i detta perspektivet alltid kvinnan som ett offer. Vi kan som sagt inte välja vilket perspektiv vi tror på eller vilket perspektiv vi kan känna oss knutna till. I det strukturella/könskulturella perspektivet ingår ”normaliseringsprocessen” den förklaringsmodellen finner vi vara en trovärdig tolkning till varför kvinnan stannar kvar i förhållandet och på så sätt blir fortsatt misshandlad.

Enligt det strukturella/könskulturella perspektivet gäller den accepterade köns-kulturen att mannen är överordnad kvinnan i samhället, det känns svårt att acceptera det perspektivet fullt ut. Detta är en av orsakerna att vi inte helt och hållet ställer oss bakom detta perspektiv. Våld får heller aldrig ursäktas med en ”dålig barndom”, att kvinnan anses som ”svag”, eller som i det socialpsykologiska perspektivet, med att båda parter är jämbördiga i misshandelssituationen. Våld är aldrig acceptabelt.

Oavsett vilket perspektiv man väljer att tro på är traumat för en misshandlad kvinna stort och om kvinnan är känslomässigt bunden vid mannen, kan hon ha svårt att lämna mannen. Om kvinnan ändå tar steget att lämna förhållandet, fyller kvinnojouren en mycket viktig roll.

Kvinnojouren

Kvinnojouren i Sverige drivs till största delen med frivilliga krafter, med bidrag från kommun och stat. Dårörelsen växte startade riksorganisationen ROKS 1984. ROKS – Riksorganisationen för kvinnojouren och tjejjourer i Sverige är partipolitiskt och religiöst obunden. Endast kvinnor kan vara medlemmar i jourerna. (Bra böcker, 1993).

I dagsläget har ROKS drygt 130 medlemsjourer och mellan 7.000 och 8.000 kvinnor som aktivt arbetar i organisationen, varav många arbetar ideellt

Kvinnojoursrörelsen som opinionsbildare

Tjugofem år efter det att den första kvinnojouren bildades inser alla att mäns våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem (Heimer G, Posse B (red), 2003). Detta har kvinnojoursrörelsen bidragit till att öka medvetandet om. De bedriver ett intensivt lobbyarbete genom att bearbeta ministrar och andra myndigheter, bevaka utredningar och i allmänhet skapa debatt i ämnet. I slutet på 1990-talet antog riksdagen regeringspropositionen Kvinnofrid SOU 1995:60. Kvinnojours rörelsen har haft en stark opinionsbildande roll för att öka förståelsen för kvinnomisshandel och dess problematik.

Kvinnojouren har mycket samarbete internationellt där den svenska lagstiftningen och kvinnojouren väcker uppmärksamhet men upplysningen om omfattningen av mäns våld väcker en viss förvåning utomlands. (Heimer G, Posse B (red), 2003).

Kvinnojouren och kommunen

De lokala kvinnojouren lider ofta brist på pengar och är inte prioriterade av alla kommuner. Anslagen varierar kraftigt från kommun till kommun från 0 kr till 22.59 kr per invånare (<http://www.roks.se>). Det beror på viljan och kunskapen angående kvinnomisshandel inom kommunen vilket stöd kvinnojouren får. (Heimer G, Posse B (red), 2003). Tyvärr tycker en del kommuner att det är viktigt arbete men det får inte kosta några pengar. Kvinnojourens arbete har betydelse för att kvinnomisshandel diskuteras i den omfattning som gör idag. På studiebesök på polisens familjevårdsavdelning 040421 uppger Birgitta att hon upplever en kraftigt ökad diskussion i ämnet.

Åtgärder

Kvinnojouren har ofta ett tätt samarbete med polisen, socialtjänsten och kommunen. När en anmälan om kvinnomisshandel kommer till polisens larmcentral, skickas en polispatrull direkt till brottsplatsen. Poliserna har med sig ett så kallat åtgärdskort, som

beskriver vad som bör göras på brottsplatsen (bilaga 1). Detta åtgärdskort är ett relativt nytt hjälpmedel för polismyndigheten, åtgärdskortet underlättar för både kvinnan, polispersonal och andra som får med ärendet att göra. Detta genom de konkreta råd som finns på kortet

Den farligaste situationen för kvinnan är då hon försöker bryta relationen med den misshandlande mannen. Det är då många kvinnor blir utsatta för grövre våld, som ibland kan leda till döden. När kvinnan väl lämnat mannen, kan hon ibland behöva ett skyddat boende, kvinnojouren hjälpa till med detta. Kvinnan kan ibland behöva hjälp till sitt uppehälle, då kan socialtjänsten träda in. Om mannen blivit anmäld för misshandeln och fortfarande hotar eller förföljer kvinnan, kan ett besöksförbud utfärdas. Kvinnan kan även få ett så kallat trygghetspaket. Trygghetspaketet innehåller bland annat larm som är direkt kopplat till polisens larmcentral (muntliga uppgifter från studiebesök på polisen i Helsingborg 0404021). Är dessa åtgärder inte tillräckliga för att skydda kvinnan, kan kvinnan få en så kallad sekretessmarkering i folkbokföringen, (en prövning sker innan uppgifter om kvinnan lämnas ut). Kvarskrivning (kvinnan kan vara folkbokförd på sin gamla ort) är en annan åtgärd som kvinnan kan få. Om dessa åtgärder inte räcker, kan kvinnan få fingerade personuppgifter (detta är dock ganska ovanligt) (Heimer G, Posse B, red., 2003).

Elisabeth på Kvinnojouren i Helsingborg berättade att personal från kvinnojouren ofta är ute och informerar om kvinnovåld och kvinnojurens arbete på både arbetsplatser, föreningar såväl på kvinnliga som typiskt manliga.

Problemets omfattning

2003 polisanmäldes enligt Brå 22.481 fall av misshandel mot kvinnor. Mörkertalet, dvs. aldrig anmälda fall av kvinnomisshandel uppskattas av Brå till det tredubbla. De officiella siffrorna för misshandel ökar år från år, från 2002 till år 2003 har andelen ökat med 4 %.

<http://www.roks.se>

Att kvinnomisshandeln blivit ett socialt problem, beror troligtvis på att synen på kvinnovåld förändrats, och inte accepteras längre som en privat angelägenhet. Våldet har blivit mer synligt, bland annat genom att de misshandlade kvinnorna börjat tala mer öppet om problematiken och sitt lidande (SOU 1995:60).

Lennart Nygren i boken *Perspektiv på sociala problem* på sid. 146 beskriver att sociala problem som något som ”ständigt utvecklas och som forskare, media och politiker ständigt finner nya sätt att beteckna och lyfta fram” (Meeuwisse A, Swärd H, 2002). Nygren menar att man hela tiden måste föra en reflekterande diskussion om varför vissa problem kallas sociala problem. För vem det i såfall är ett socialt problem, samt hur vi väljer att beskriva och förklara. Sedan inte minst att försöka åtgärda de problem som anses som sociala problem.

Att kvinnomisshandel har blivit ett socialt problem kan ses som ett erkännande av problemet som helhet. Olika teorier har utvecklats allteftersom problemet har uppmärksamats och synen på kvinnans roll i misshandelsförhållandet ändras allteftersom tiderna förändras. Detta tydliggörs genom att regeringen 1993 initierade en utredning angående kvinnovåldsproblematiken.

Kvinnovåldskommissionen

Uppdraget

Den 1 juli 1993 tillsatte regeringen en utredning benämnd Kvinnovåldskommissionen. De hade i uppdrag att ur ett kvinnoperspektiv titta på de frågor som rör våld mot kvinnor och föreslå åtgärder för att motverka detta. Kommissionens arbete utmynnade i betänkandet *Kvinnofrid* där åtgärder och lagändringar föreslogs på en rad olika områden samt hur handläggningen bör fungera. Kommissionen konstaterar samtidigt att lagstiftningen inte ensam kan lösa det allvarliga samhällsproblem som våld mot kvinnor utgör. (SOU 1995:60).

Kvinnovåldskommissionen anger bland annat som orsak till kvinnomisshandel att män har en förlegad syn på makt över kvinna. Detta betyder att jämställdhet mellan könen, maktfördelningen mellan män och kvinnor och männens syn på kvinnan är viktiga frågor som måste belysas och förändras. Sedan långt tillbaka har ett ojämnt maktförhållande mellan män och kvinnor varit det som har gällt och det har varit oomtvistat. Detta har utgjort en grogrund för uppkomsten av våld mot kvinnor i nära relationer.

Förslag till åtgärder

Det läggs bland annat förslag på förbättringar hur statistiken ska redovisas för att kunna ge ett bättre underlag för att visa omfattningen när det gäller våldsbrott som rör kvinnor. Forskningen angående våld mot kvinnor måste utvecklas och medvetenheten om detta samhällsproblem hos allmänheten måste öka, i skolan och i annat ungdomsarbete.

Handläggningen av ärenden hos socialtjänsten bör förbättras och medvetenheten på alla nivåer öka. Kommissionen förslår att misshandlade kvinnors utsatthet uppmärksammas speciellt i Socialtjänstlagen. Särskilda handlingsplaner bör utarbetas för de utsatta kvinnorna. Varje kommun bör ha någon socialsekreterare som särskilt jobbar med dessa frågor.

Sjukvården måste bli bättre på att se dessa kvinnor och ge dem hjälp med bearbetningen av misshandeln. Ett speciellt resurscentrum med kompetens runt misshandels problematiken bör byggas upp. Kommissionen vill att frivillig organisationerna främst kvinnojourerna, som de tycker gör ett utmärkt arbete, ska få mer bidrag för att kunna ha anställd personal som jobbar med de misshandlade kvinnorna.

Myndigheterna inom rättsväsendet uppmanas att utarbeta åtgärdsprogram för kvinnovåldsfrågan angående handläggningen och hur kampen ska kunna effektiviseras. Polismyndigheten bör ha ett åtgärdsprogram för att kunna handlägga dessa frågor effektivt och rätt. Kvinnan ska snabbt kunna få tillgång till skyddspaket vid behov. Det betonas att myndigheterna måste samarbeta sinsemellan för bästa resultat.

Lagförslag

Flera lagändringar föreslås i betänkandet av kommissionen. Under arbetets gång kom det fram att våld mot kvinnor ofta är en lång process med ett långvarigt lidande för kvinnan. Många gånger när våldet har kommit till polisens kännedom kan kvinnan inte redogöra i detalj och tidsperspektiv vad som har hänt. Det är även så att allt som hänt inte är åtalbart men ett led på vägen i den psykiskt nedbrytande process av kvinnans självkänsla genom mannens krympande av kvinnans livsrum den så kallade "Normaliseringsprocessen". Denna process betecknas i utredningen som tortyr. Utifrån detta föreslogs en ny brottsrubricering. Detta benämns som grovt kvinnofridsbrott, vilket kan ge fängelse i lägst ett år och högst sex år.

I den lagstiftning som fanns tidigare bedömdes gärningarna var för sig, vilket har missgynnat kvinnan. Innan den nya lagen var det svårt få ihop ett hållbart åtal. Man hade främst 3 skäl för att förslå denna lagen.

1. För att kunna ta hänsyn till de händelser som inte är kriminaliserade men som utgör ett led i den psykiska terror som kvinnan är utsatt för, diffusa hot, påtryckningar, nedvärdering av kvinnan mm.

2. För att kunna samla alla de olika brott som oftast mannen begått mot kvinnan under ett åtal, olaga hot, misshandel, olaga tvång, våldtäkt mm.
3. För att tydliggöra att varje handling inte behöver preciseras i tid och rum utan att de utgör ett led i den pågående psykiska terrorn av kvinnan.

Utredningen säger: Utmärkande för det beteende som vi vill straffbelägga är nämligen att det innefattar en kränkning av en annan person på grund av kön och har sin grund i föreställningar om kvinnors lägre värde i förhållande till män (*SOU 1995:60*”).

Utbildning för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med misshandlade kvinnor bör ske. Högskoleverket uppmanas rapportera hur den utvecklingen genomdrivs. Även de som redan är yrkesverksamma bör få fortbildning i ämnet och i betänkandet föreslås att pengar avsätts för ändamålet. Detta är en del av de förslag kommissionen fört fram i det omfattande arbete som utredningen Kvinnofrid utgör.

Utvärdering av besöksförbudet.

Lagen om Besöksförbud infördes 1988.

(www.bra.se/dynamster/publication/pdf_achive/03031823889.pdf) Den hade för avsikt att ge kvinnor som förföljdes och trakasserades ett bättre skydd. Förbudet betyder att personen som får förbudet inte får kontakta eller besöka den som har skyddet. Lagen har till syfte att skapa trygghet och att förebygga brott samt att ge polisen möjlighet att ingripa vid överträdelse.

Undersökningens avsikt

De frågor man ville ha svar på var: Vilken effekt besöksförbudet hade för tryggheten och vilken effekt förbudet hade på den fortsatta brottsligheten.

Utvärderingen bygger på intervjuer med 40 kvinnor som fått beviljat besöksförbud. Dessa kvinnors situation var väldigt pressad före ansökan om besöksförbudet. Våldet hade ofta pågått i många år och hade ökat efter hand under åren innan det överhuvudtaget hade kommit till polisens kännedom. De kränkningar som mannen utsatt kvinnorna för, gjorde att de hade tappat sin självkänsla. De blev isolerade från sin familj och vänner, vilket gjorde att det sociala nätverket inte fanns och kvinnorna hade ingen att prata med eller vända sig till. Alla kvinnor hade inte haft kontakt med polisen innan deras ansökan om besöksförbud lämnades

in. I vissa fall var det i samband med separation som kvinnorna fick kontakt med polisen, då våldet mot dem hade ökat och kvinnan var mer utsatt.

Ingen ökad trygghet

Kvinnorna upplevde att någon trodde på dem när de fick ansökan om besöksförbudet beviljat men deras säkerhet förbättrades inte. De kom ifrån sin isolering och träffade andra människor som gav dem en annan syn på problemet och det stärkte deras självkänsla. Detta var mest påtagligt i början. Kvinnorna kände sig däremot inte skyddade från mannen då de inte litade på att han respekterade förbudet, vilket också ofta stämde med verkligheten. Resultatet verkade vara att processen runt ansökan om besöksförbud var positiv för kvinnan men hennes personliga trygghet förbättrades inte nämnvärt.

Enligt statistiken var det cirka 15 % av männen som stod för 55 % av överträdelserna, de som var mest brottsbelastade innan gjorde flest överträdelser. De som inte var brottsbelastade hade förbudet en viss avskräckande effekt på

SLUTDISKUSSION

Sammanfattning

Om man går tillbaka i historien, kan man via lagarna se hur kvinnans rättsliga ställning har förändrats genom århundraden. Från att varit så gott som rättslös, har kvinnans ställning gradvis stärkts. Birger Jarl startade förändringarna under 1200-talet med dåtidens första kvinnofridslagar.

Kvinnomisshandel kan både vara psykisk och fysiskt, det vanligast är dock en kombination av båda. Den psykiska kränkningen fortsätter ofta i fysiskt våld. Psykisk kränkning kan vara till exempel nedlåtande kommentarer om kvinnan, negativ kritik av föräldrar och vänner, anklagelser om otrohet. Att ”sätta sig i respekt” gentemot kvinnan genom hänsynslöshet mot kvinnans person och egendom, hot mot barnen är en metod. Fysiskt våld kan innebära knuffar, sparkar och slag som till slut kan leda till döden.

Många undrar varför kvinnan inte lämnar ett förhållande där mannen misshandlar henne. Eva Lundgren (professor i sociologi) har en teori om detta som hon kallar ”normaliseringsprocessen”. Normaliseringsprocessen innebär en krympning av kvinnans livsrum så att hennes normala referensramar försvinner. Kvinnan ger gradvis upp och

försöker anpassa sig till mannens krav och till sin situation, och till slut börjar hon tycka att våldet är normalt. Gränserna för vad som är godtagbart suddas ut och hon ger sig själv skulden för misshandeln. Denna nedbrytningsprocess gör att kvinnan inte har någon kraft att ta sig ur sin situation.

Om kvinnan beslutar sig för att lämna mannen, har hon ofta haft kontakt med kvinnojouren innan. Kvinnojouren är en ideell organisation som ofta får ekonomiskt stöd från kommunen. Detta stöd varierar dock kraftigt från kommun till kommun. 1978 öppnade den första kvinnojouren i Sverige. Kvinnojouren ställer upp med råd och stöd, och vid behov kan de ordna skyddat boende för kvinnan och hennes eventuella barn. Kvinnojouren samarbetar med polis och socialtjänst. Via polisen kan kvinnan erbjudas vissa åtgärder för att känna sig tryggare gentemot mannen. Dessa åtgärder kan vara besöksförbud, trygghetslarm samt i värsta fall fingerade personuppgifter.

Vilken man som helst kan slå Det finns ingen "typisk" kvinnomisshandlare, men ett gemensamt drag för dessa misshandlande män är att de vill makt och kontroll över kvinnan. Docent Lars Jalmert skriver i Amnestys rapport "Mäns våld mot kvinnor" 2004-04-19 att våldet mot kvinnor ofta är planerat och inte någon omedveten handling. Mannen drar till exempel upp volymen på stereon vid misshandelstillfället. I Amnestys rapport menar man också att våldet mot kvinnor är jämförbart med rasdiskriminering och politiskt förtryck.

En mycket viktig lag kom 1982, då kvinnomisshandel på enskild plats (exempelvis i hemmet) föll under allmänt åtal. Detta var en viktig markering att kvinnomisshandel inte är en privat angelägenhet mellan mannen och kvinnan. Detta ses som ett allvarligt samhällsproblem som rör alla. Innan 1982 var det möjligt för kvinnan att ta tillbaka sin anmälan, och då kunde polisen inte göra mer.

Nästa lag som har haft stor betydelse för kvinnan är lagen om besöksförbud och lagen om rätt till målsägarbiträde som båda kom år 1988. Dessa två lagar är bland de lagar som haft mest betydelse för kvinnan där hon känner sig sedd av samhället. Vid utvärdering av besöksförbud lagen framkom dock att lagen inte har inneburit någon nämnvärt förbättrad trygghet för kvinnan.

Det faktum att kvinnan får ta med sig ett målsägarbiträde till rättegångar har av kvinnorna upplevts som mycket positivt, då de frågor som mannens advokat ibland ställer ibland kan uppfattas som en ny kränkning. Kvinnan kan då ha ett stöd i målsägarbiträdet. 1993 kom FN:s

deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor. 1995 kom Kvinnovåldskommissionen utredning "Kvinnofrid" som ligger till grund för lagen om grov kvinnofridskränkning som kom 1999. Betänkandet Kvinnofrid ligger till grund för allt övrigt arbete som pågår inom kvinnovåldsproblematiken vilket idag beskrivs som allvarligt socialt problem.

1999 kom lagen om kvinnofridskränkning, denna lag innebär att flera anmälda händelser som utgör ett led i kränkningen kan läggas ihop till ett åtal. Även handlingar som inte bedöms som brottsliga kan läggas till i åtalet. Innan lagen kom bedömdes varje anmälan om brott mot kvinnan var för sig, vilket gjorde det svårt att få till stånd ett hållbart åtal, och mannen kunde då gå fri.

De som forskar inom ämnet "kvinnovåld" diskuterar problematiken utifrån tre olika perspektiv. De tre är: det "individualpsykologiska perspektivet", det "socialpsykologiska perspektivet" samt det "strukturella/könskulturella perspektivet".

Det "individualpsykologiska perspektivet" anser att både mannen och kvinnan är delaktiga i misshandelsprocessen och båda är störda personligheter sedan barndomen.

Det "socialpsykologiska perspektivet" anser också att båda är delaktiga i processen, men som jämbördiga parter.

Slutligen det "strukturella/könskulturella perspektivet" menar att våldet är ett uttryck för mannens makt över kvinnan i samhället och kvinnan betraktas som ett offer.

Normaliseringsprincipen tillhör detta perspektivet.

Resultat

De lagar och förordningar som tillkommit, speciellt på 1900 – talet har underlättat kvinnans situation i samhället. 1920 blev både gift och ogift kvinna myndig, och därmed likvärdig mannen rent juridiskt. Detta var ett stort steg till att synsättet på kvinnan i samhället förändrades. År 1921 fick kvinnan rösträtt och blev valbar. I och med detta fick hon något att säga till om i politiken. Kvinnan kunde på så sätt vara med och förändra och lagstifta om angelägenheter som rörde både kvinnor och män. Kvinnan började kunna påverka sin egen situation i samhället. Regering och riksdag har under de senaste 30 åren fått ett ökat antal kvinnor. Vid riksdagsvalet 1994 blev andelen kvinnor i riksdagen 40 %. Detta gjorde att Sverige år 1994 var det land i världen som hade flest kvinnor i parlamentet.

Attityden mot kvinnomisshandel har under dessa år sakta men säkert förändrats. Detta kan man speciellt se genom de nya lagar som tillkommit de senaste åren. Exempel på lagar som har stärkt den misshandlade kvinnans rättsliga ställning är bland annat "kvinnomisshandel på enskild plats faller under allmänt åtal" från 1982, "besöksförbudslagen" från 1988 samt "lagen om grov kvinnofridskränkning" 1999. Den av regeringen tillsatta Kvinnofridskommissionens betänkande, "Kvinnofrid" SOU 1995:60, ligger till stor del som grund för det arbete som pågår för att förändra attityderna mot kvinnomisshandel i samhället.

Egna reflektioner

Boken Gömda

Boken *Gömda* av Liza Marklund (Marklund, L, 2000) är en sann historia om en svensk kvinna, Mia, som hon kallas, och hennes fruktansvärda erfarenheter av en misshandlande man. Boken beskriver om hur Mia försöker komma undan sin före detta sambo som hon har ett barn tillsammans med, händelserna utspelar sig under slutet av -80 talet och framåt. Mia och hennes nya familj lyckas till slut komma undan den förföljande mannen, men till priset av en dotter som fått psykiska problem på grund av händelserna. Det medförde en flykt från Sverige till ett helt nytt land, där hela familjen fått helt nya identiteter.

Låt oss innerligt hoppas att detta aldrig kan hända igen i Sverige. Myndigheterna lyckades inte skydda Mia, hennes olika vistelse orter blev gång på gång röjda. En del av de problem som Mia hade berodde på både på myndigheternas släpphänthet och oförstånd. Att som myndighet agera på detta sätt är helt oförsvarligt. Det verkar för oss som om kommunikationen mellan de berörda från socialtjänstens sida som var inblandade i processen, inte fungerade. Personal från socialtjänsten hjälpte till och med ex sambon, genom att röja sekretess belagda uppgifter om Mia och hennes vistelseort. Skrämmande! Den misshandlande mannen blev knappt straffad för sina vådsamma gärningar mot Mia, och hennes nya familj. Liza Marklund planerar att ge ut en uppföljare till *Gömda* under hösten 2004, där man kan följa Mia och hennes familjs öden efter det att de tvingades fly från Sverige.

Idag hoppas vi att myndigheternas samarbete fungerar bättre än vad de gjorde för ca tjugo år sedan. Kvinnovåldskommissionen påpekar vikten av att myndigheternas handläggning och samarbete måste bli bättre. Medvetenheten om kvinnomisshandelsproblematiken hos socialtjänsten måste öka. Utbildningen i denna problematik, för både myndigheter och

socialtjänster runt om i landet bör förbättras och ske kontinuerligt. Kvinnans säkerhet måste kunna garanteras och sättas i centrum. Barnen måste givetvis också inberäknas i detta.

Kvinnans situation i samhället

Kvinnans situation i samhället genom tiderna har till stor del bestämts av det faktum att hon föder, ammar och fostrar barnen. Man kan säga att hennes biologiska funktion har påverkat hennes arbetssituation. Under medeltiden tillät barnpassning inte vare sig jakt eller långväga handelsresor, och kvinnans arbetsområden låg oftast i eller nära hemmet. (Kyle, G, 1987).

Idag (2004) föder, ammar och fostrar kvinnan fortfarande barn. Tack vare nya lagar en förändrad attityd, samt det sociala nätverket, kan kvinnan verka och arbeta även utanför hemmet.

Mycket har faktiskt hänt, de nya lagarna verkar ha ökat anmälningsbenägenheten. Vi har fått uppfattningen att diskussionen om kvinnomisshandelsproblematiken har lyfts fram i ljuset och debatteras mer idag. Fokus har satts på ämnet i och med att den offentliga debatten har ökat, vilket bör underlätta kvinnans situation. Vi anser att synsättet på den misshandlade kvinnans situation i samhället via lobbyverksamhet från kvinnorörelsen. Synliggörandet av kvinnovåldsproblematiken har förbättrat kvinnans situation. Detta har skett genom gradvisa lagändringar genom århundraden som tillslut har stärkt kvinnans rättsliga ställning i samhället.

År 1999 infördes den nya kvinnofridslagen. Med den lagen hade Mias misshandlande före detta sambo troligtvis fått ett betydligt strängare och kännbarare straff, om det hade hänt idag. Många av de handlingar som Mia fick utstå men som inte var brottsliga var och en för sig, skulle, med den nya lagen idag ha kunnat läggas ihop till ett hållbart åtal.

Men... trots alla de lagändringar som kommit tillstånd för att stärka kvinnans rättsliga ställning, tycks kvinnomisshandeln inte minska. Varför? Så borde inte vara fallet. Är lagen ”tandlös”? Eller tillämpas den inte fullt ut? Misshandlar svenska män mer än män i andra länder? Eller är det så att svenska kvinnor anmäler mer än kvinnor i andra länder? Det är inget som vi kan svara på men vi har svårt att tänka oss att svenska män skulle misshandla mer än män i andra länder. Vi tror att kvinnans rättsliga ställning är betydligt starkare i Sverige. Det är inget som vi har undersökt. I boken *Våldsutsatta kvinnor* (Heimer G, Posse B, red., 2003) refereras till kvinnojourens internationella kontakter. Svenska kvinnojours

rörelsen och den svenska kvinnofridslagstiftningen har väckt uppmärksamhet internationellt enligt boken.

Meningen med lagstiftningen är att misshandelsfallen ska minska. Enligt en ny rapport från Amnesty. ([http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf))

ökar kvinnomisshandeln. Mörkertalet har alltid varit stort, sägs det, så därför vet man inte säkert . Det kan vara så att antalet kvinnomisshandel har ökat, det kan även vara så att de har minskat. Det kan också vara så att antalet kvinnomisshandels fall till och med har minskat kraftigt, men att anmälningsbenägenheten på de fallen samtidigt har ökat mycket kraftigt. Men, om det är så att kvinnomisshandeln ökar, är det tragiskt. Det sker ett gediget arbete, trots allt, på många fronter för att förändra attityder och motverka våldet i dagens samhälle.

De senaste trettio åren har det som sagt skett mycket på den juridiska fronten. Ett flertal lagar har införts som har underlättat situationen rent juridiskt för den misshandlade kvinnan. Det kan tyckas att det har tagit lång tid, men man får tänka på att juridik alltid har varit ett mansdominerat område. En fråga kan vara: Är det därför det har tagit så lång tid att få en ändring till stånd?

Det patriarkaliska samhället har länge varit den förhärskande normen i samhället. Med detta menas att mannen är härskande, och kvinnan underordnad hans makt. Under romartiden härskade mannen med oinskränkt, med en makt som bestod i att kunna ta beslut över liv och död. Under tidens gång har dock lagarna förändrats som vi ser det till det bättre för kvinnan. Från att varit mannens ägodel, till att bli myndig, ha fått rösträtt, bli valbar, få bestämma över sin egen kropp, så har kvinnan till slut själv fått rättigheten att bestämma över sitt eget liv. Dessutom har alla övergrepp på kvinnans kropp blivit brottsliga. (Lagen om våldtäkt inom äktenskapet 1965).

En av de saker vi upplever som lite skrämmande är den resursfördelning som sker till kvinnojourerna, vissa kommuner ger mer bidrag medan vissa kommuner knappast ger något alls, detta betyder i förlängningen att som misshandlad kvinna har ”tur” om man bor i rätt kommun, men otur om man bor i fel. Bor man då i fel kommun och inte kan få hjälp vad gör man då? Borde inte kvinnojourerna ha ett visst garantibelopp från staten, det ska inte behöva vara så att det är i princip ett lotteri om att man har tur som bor i ”rätt” kommun eller inte och därmed vilken hjälp som finns att få Under år 2000 bidrog kommunerna med 24 miljoner till

kvinnjourerna, 68 kommuner gav inget bidrag alls. Trycket på kvinnjourerna ökade samtidigt som många av jourerna drabbades av kommunernas sparkrav.

Kvinnjournen i Helsingborg får bidrag från kommunen som enligt kvinnjournens ordförande är tillräckligt. En av orsakerna till att kvinnjournen i Helsingborg fick ökade bidrag, är enligt Elisabet på Kvinnjournen, det så kallade ”hammarmordet” som inträffade i mitten på 1980-talet.

Hamarmordet

Hamarmordet var ett mord som fick stora rubriker. Det är en tragisk historia som involverade en hel familj över generationsgränserna. En man blev mördad av sin svärfar med en hammare. Upprinnelsen till det hela var en kvinnas långvariga lidande efter att ha varit konstant misshandlad av sin man under en längre tid. Kvinnans föräldrar fruktade till slut för sin dotters liv, och kvinnans far mördade svärsonen. Kvinnans mamma var den som planerade mordet, men även dottern hjälpte till med planeringen. Kvinnan hade dagboksanteckningar som stödde hennes uppgifter om misshandeln, hon hade även sparat och gömt undan några av de kläder som hon hade haft på sig vid vissa av misshandelstillfällena. Kläderna var både söndriga och blodiga. (uppgifter vi fått från Ulf Kristiansson, reporter som skrev om mordet i Helsingborgs Dagblad).

Målet togs upp i Helsingborgs tingsrätt, dom förkunnades i december 1986. Pappan fick 4 års fängelse för dråp. Modern fick 3 års fängelse för anstiftan till dråp och kvinnan själv fick 18 månaders fängelse för anstiftan till dråp. Målet gick aldrig vidare till högre instans. Målet finns att läsa i Lunds Landsarkiv och heter Må B 1403/86.

Om man åter går till boken *Gömda*, (som alla borde läsa och begrunda) så har Mia själv skrivit avlutningen till boken och hon betonar där några viktiga saker till kvinnor som blir misshandlade:

- Först och främst – det är aldrig ditt fel!
- Sök upp kvinnjournen
- Gå vid första slaget
- Skriv dagbok
- Anmäl honom
- Problemen är inte över för att du går
- Lå inte myndigheterna bestämma (det är ditt liv, du måste själv ta kontroll över det)

Boken *Gömda* är mycket läsvärd, alltid aktuell!

Tyvärr ser vi ett långt arbete framför oss, innan kvinnor i vårt samhälle är trygga i sina egna hem och i sina nära relationer. Detta är ett citat i en av de böcker vi läst, som vi tycker uttrycker kvinnomisshandelsproblematiken på beskrivande sätt:

”Kvinnofrid har beskrivits som ett kvinnoproblem, som ett jämställdhetsproblem och som ett socialt problem. Vi menar att det främst handlar om *grundläggande medborgerliga rättigheter*, och att det ständiga brott mot kvinnofriden som sker i vårt land utgör ett av de allvarligaste sociala problemen i vår tid. Det berör samtliga män, kvinnor och barn i vårt land, vare sig vi är direkt berörda eller ej” (Socialstyrelsen, 2001)

KÄLLFÖRTECKNING:

Böcker:

- Cullberg, J, 1999, *Dynamisk Psykiatri*, Falkenberg, Sättning Ytterlids, femte reviderade upplagan
- Collins, R 1986 *Weberian sociological theory* Cambridge University Press
- Eliasson, M, 1997, *Mäns våld mot kvinnor*, Stockholm, Natur och Kultur
- Eriksson, M, Heimer G, Posse B, red., 2003, *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Lund Studentlitteratur
- Hassan Jansson, K, 2002, *Kvinnofrid – Synen på våldtäkt och konstruktionen av kön i Sverige 1600-1800*, Stockholm, Elanders Gotab
- Heimer G, Posse B, red., 2003, *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Lund Studentlitteratur
- Hydén, M, 1995” *Kvinnomisshandel inom äktenskapet Mellan det omöjliga och det möjliga”* Falköping, Liber utbildning AB
- Kyle, G, 1987, ”*Handbok i svensk kvinnohistoria*”, Stockholm, Carlssons Bokförlag
- Marklund, Liza, 2000, ”*Gömda*” Stockholm, Piratförlaget
- Meeuwisse A, Swärd H, 2002, *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm, Natur och kultur
- Nationalencyklopedin*, 1993, Höganäs, Bra Böcker
- Nordström, C, Thunved, A, 2003, *Nya sociallagarna*, Stockholm, Författarna och Nordstedts Juridik AB
- Ohlander, A-S, 1986, *Kärlek, Död & Frihet*, Stockholm, Nordstedts Förlag AB
- Ohlander A-S, Strömberg U-B, 1996, *Tusen svenska kvinnoår, svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid*, Stockholm, Rabén Prisma
- Rosengren, M, 1998, *Ett värdigt liv*, Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm
- Socialstyrelsen, 2001, *Våga se – Kunna handla Utväg Skaraborg – samverkan för kvinnofrid*, Stockholm, KopieCenter
- Thomson Fakta AB. *Sveriges Lagbok år 2003*, Stockholm, Elanders
- Widding Hedin, L 1997 *Det kan hända vilken kvinna som helst*, Anamma Böcker
- Widerberg, K, 1980, *Kvinnor klasser och lagar 1750-1980*, Stockholm, Liber Förlag

Rapporter:

- Vådets normaliseringsprocess Tvåparter-tvåstrategier*, Uppsala Universitet, Jämfo rapport 14/89

Officiella tryck:

SOU 1995:60 *Kvinnofrid*, del A, Stockholm, Fritzes

Tidningsartiklar:

Helsingborgs Dagblad 2004-04-20

Övriga källor:

Internet:

http://naring.regeringen.se/pressinfo/infomaterial/pdf/N2002_027pdf

www.bra.se/extra/statistics/extra_view

<http://www.ingerrene.moderat.se/dbfiles/sönderslagen.pdf>

<http://home.swipnet.se/~w-30988/html/kvhist.html>

www.bra.se/dynamster/publication/pdf_achive/03031823889.pdf

www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/

<http://www.roks.se>

[http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf)

([http://www.kvinnofrid.gov.se/vartattveta/index.htm#1988.](http://www.kvinnofrid.gov.se/vartattveta/index.htm#1988))

Besök:

Lise-Lotte, (Socionom, Kvinnovård-Socialtjänsten) Muntliga uppgifter vid besök, 040330

Elisabeth, (Kvinnojouren, Helsingborg), Muntliga uppgifter vid besök, 040331

Birgitta, (Polis, Familjevårdsenheten, Polisen, Helsingborg) Muntliga uppgifter vid besök (040421)

Telefonsamtal:

Ulf Kristiansson (reporter på Helsingborgs Dagblad) uppgifter per telefon, 040429 samt 040506

Maria Winberg Nordström (ordförande i Helsingborgs kvinnojour) uppgifter per telefon, 040428

Bilagor:

Bilaga 1. Åtgärdslista som polisen arbetar efter

Framsidas bild:

Bilden på framsidan föreställer "En sträng konservatif herre" av F von Dardel 1847

Operation Kvinnofrid

ÅTGÄRDSKORT

PÅ BROTTSPLATSEN (FOTOGRAFERA, FILMA ELLER SKISS)

DINA FÖRSTA INTRYCK

- bostaden
- personerna på platsen berusade/påverkade
- vem öppnar dörren
- var befinner sig de närvarande

ATT TÄNKA PÅ

- var objektiv och nyfiken I
- Finns barn i bostaden, kontakt socialtjänsten
- beslag (anteckna var godset hittades)
- egna iakttagelser av brottsplatsen, våldsvideo, tidningar etc.
- sära parterna utom synhåll/hörhåll från varandra

FÖRSTA FÖRHÖRET

- gärningsbeskrivning (rekvisit, uppsåt)
- vapen/tillhyggen (finns det kvar i bostaden)
- har sexuell handling förekommit i samband med brottet
- var i bostaden har brottet begåtts
- vem kontaktade polisen
- de inblandades relationer
- finns barn (ålder, hemma eller tillfälligt borta)

A. MÅLSÄGAREN

- beskriv skador noggrant och fotografera/filma
- behövs läkarvård (medgivande till rättsintyg)
- har något liknande hänt tidigare/eventuell polisanmälan
- finns dagboksanteckningar
- vill målsägaren bli kontaktad på annan adress
- informera om besöksförbud (eventuell begäran på separat handling)
- bedöm behov av trygghetsutrustning
- information om målsägandebiträde
- finns behov av kontakt med socialtjänsten eller annan stödorganisation (finns kontakt)
- brottet lyder under allmänt åtal, kan ej återkallas

1B. VITTNEN (GLÖM EJ GRANNAR)

- vad har hänt idag
- tidigare iakttagelser
- relation till de inblandade

C. GÄRNINGSMANNEN

- finns gripandeskäl
- finns skador (fotografera/filma), dokumentera noga
- behövs läkarvård (rättintyg)
- brottet lyder under allmänt åtal, kan ej återkallas
- information om manscentrum

GLÖM EJ

- telefon dagtid
- folk, vilket språk förhör på separat blankett
- kopia till socialtjänsten om barn under 18 år i familjen, - du som polisman kan kallas att vittna

